

Dan ben ik er niet meer. Dat is het enige, wat je dan met zekerheid kunt zeggen.

Wat er verder zou zijn, wat "niets" in feite dan is, of het in wezen toch ook weer een "iets" kan zijn, kan ik u met geen mogelijkheid vertellen.

Er zijn ook mensen, die komen aandragen met vragen als: Wat is God? Dat kun je ook nooit zeggen. Je kunt ten hoogste een antwoord geven op de vraag, wat God voor jou en vanuit jouw standpunt zou zijn. Want uiteindelijk schept elke mens zich een God naar zijn eigen beeld en gelijkenis.

Zou men bij kommunisten aan een God geloven - wat bij de meesten niet het geval is - dan zou het beeld van deze godheid moeten passen in hun wereldbeschouwing. Hun god zou dan een soort gemeenschapsgod worden, zoiets als het denkende vermogen, dat de eenheid tot stand brengt, een soort extrabesef, dat inhaerent zou zijn aan het bestaan van een mierenstaat b.v.

Er zijn heel wat geheimen in het bestaan, waaraan men gemeenlijk voorbijgaat, al is het alleen maar, omdat je nooit kunt zeggen, wat het wezen daarvan is, maar ten hoogste aan kunt tonen, waar de controleerbare en beheersbare werkelijkheid eindigt en het mysterie begint.

Maar door nauwkeurig en eerlijk te omschrijven, waar voor ons het mysterie begint, bezitten wij toch een mogelijkheid dit mysterie langzaam af te zonderen uit de feiten. Een filosoof, die met al zijn denken dit tot stand brengt, bereikt inderdaad iets.

Wanneer je al een wereld in kaart brengt, zijn er altijd nog wel delen, die niet of niet goed onderzocht zijn. Goed. Laat die plaatsen op de kaart dan voorlopig maar wit. Probeer echter zo nauwkeurig mogelijk te omschrijven, waar het onbekende werkelijk begint en wat zich rond dit onbekende gebied bevindt.

Zorg er voor, dat je zover mogelijk en zo nauwkeurig mogelijk omschrijft, wat er zich rond het werkelijk onbekende bevindt. Dan kun je op grond van deze gegevens een redelijk verantwoorde veronderstelling wagen, t.a.v. hetgeen men in dit nog onbekende gebied mogelijk zou kunnen aantreffen.

In onze wereld van de geest is het heel natuurlijk te spreken over ons leven, onze wereld enz. Maar voor een mens op aarde lijkt het mij toch heel wat moeilijker dergelijke zaken zonder meer te geloven. Want de mens kan niet gemakkelijk objectief het bestaan van de werelden van de geest na de dood aantonen. Hij kan er in geloven natuurlijk. Maar dit is geen weten, geen bewezen zaak.

Aan de andere kant kan men uitgaan van het standpunt, dat het geheel van het leven is opgebouwd uit een ontstaan en vergaan, waarbij wisselwerkingen het ontstaan en herontstaan bepalen.

Waar de persoonlijkheid van de mens blijft - zo zij al verder existeert na de dood - weet men in de stof niet werkelijk. Wel kan men konstateren, dat bepaalde stoffelijke eigenschappen aan nageslacht overgedragen worden. Zelfs wanneer iemand met kinderen een hondje gaat kopen, zal hij vaak informeren, of de moeder van het dier dat hij zou willen verwerven, wel kinderlief is - en laat zijn aankoop daarvan afhangen.

Hij veronderstelt, dat de jongen van die moeder vergelijkbare karaktertrekken zullen tonen. Erfelijkheid.

Maar in vele gevallen is er iets meer, zodat men niet alleen meer af kan gaan op materiële erfelijkheid, omdat er in het ontstaande patroon een bepaalde mentale werking een rol blijkt te spelen, die vaak niet met de moeder, of de vader, maar wel met invloeden uit de omgeving te maken heeft, ook al is het dier te jong om aan te kunnen nemen, dat het deze ge absorbeerd zal hebben.

O, ik weet wel, dat vele mensen op het ogenblik, dat een dier teken geeft van denken, hun schouders ophalen. Instinkt, zo zeggen zij dan. Maar volgens mij stinkt die verklaring naar eigen been, naar de stelling: Wij zijn de enigen, die werkelijk kunnen denken. Maar wanneer je de mensheid in haar geheel dan overziet, rijst je toch wel de vraag, waarover zij dan wel zo exceptioneel zouden denken.

Of er een bepaalde mentale invloed werkt naast de erfelijkheid, is moeilijk te bewijzen. Maar wanneer de mens aanneemt, dat zijn bestaan met het stoffelijke leven niet ten einde gaat, wordt dit wel waarschijnlijker.

De chinezen redeneerden eens: er is kennelijk een band tussen ons en onze voorouders. Laat ons die voorouders dan vereren, opdat wij daardoor gekonfronteerd kunnen worden met hun eigenschappen en ervaring, die voor ons, die gelijke eigenschappen bezitten, van groot belang moet zijn.

Opvallend is, dat men zich over het bestaan van die voorouders en de wereld, waarin zij zouden leven, oorspronkelijk geen zorgen gemaakt schijnt te hebben. Zij bestonden ergens en konden door hun nakomelingen bereikt worden, dat was genoeg.

Eerst veel later begon men te veronderstellen, dat de doden in een wereld leefden, die met de menselijke te vergelijken zou zijn. Men sprak over een hemels keizerrijk, met een hemelse keizer, waarin de goeden terecht kwamen, terwijl voor anderen een gebied gelegen zou zijn achter de bronnen van de Gele Rivier - vergelijkbaar met de hel, waarover men zelfs in deze dagen nog vaak spreekt.

Overigens, indien degenen, die zeggen het te kunnen weten, gelijk hebben, gaat iedereen naar die hel. Hebt u dat nog nooit horen beweren? Neen? Luister dan maar.

Bepaalde sekten zeggen, dat zij alles weten omtrent waarheid en goddelijke wil. Een ieder, die anders leeft dan door de regels van deze sekten als goed wordt voorgesteld, zal volgens hen in een hel terecht komen na zijn dood. Maar de sektariërs, die leven naar de regels, die volgens hen een verpeven in de hel zouden kunnen voorkomen, gaan volgens andere sekten, die het even zeker beweren te weten, wel in de hel, omdat zij immers niet leven volgens de juiste regels, die deze sekten weer kennen en eenhouden.

Ergens hebben dergelijke sektariërs overigens wel gelijk: Dergelijke mensen gaan dan mogelijk niet in een hiernamaals naar de hel, maar zij maken het leven op aarde wel daartoe, voor zichzelf en voor anderen.

Waarmede ik maar duidelijk wil maken, dat je op aarde wel allerhande zaken beweren kunt omtrent God en hiernamaals, maar dat je er in feite maar heel weinig, zoal iets, vanaf

weten.

Toch heeft de mensheid mogelijkheden om altans iets meer van het onbekende, het mysterie van eigen wezen, te leren begrijpen. Zo hebben de grootste psychologen ontdekt, dat er temidden van de persoonlijkheid en het denken ergens een soort eilandje is, waarin men met alle bekende middelen niet door kan dringen.

Men is er van overtuigd, dat er iets is, men kan zelfs het gebied, dat dit iets in beslag neemt, in de persoonlijkheid heel aardig begrenzen, maar wat het is, kan men niet zeggen. Men constateert, dat het allerhande schijnbaar strijdige inwerkingen op het denken en gevoelsleven van de mens tot stand brengt, maar kan niet zeggen, hoe of waarom dit gebeurt.

Daar ook psychologen een geloof kennen, hebben zij gezegd, dat dit mogelijk de ziel van de mens zou zijn. Of dit juist is? Waarschijnlijk niet. Maar voorlopig kan men dit veronderstellenderwijze wel zeggen, vooral omdat het iets is, wat wetenschappelijk dan wel aanwezig vaststelbaar is, maar wetenschappelijk verder niet benaderbaar is.

Men voegt aan de verklaring, dat dit de ziel zou kunnen zijn, soms nog toe: dit zou dan mogelijk een deel van de persoon kunnen zijn, dat niet overeenstemt met onze begrippen van eindigheid, zonder daarmee nu opeens te willen beweren, dat er een deel van de mens gevonden is, dat oneindig zou zijn. Maar zeker is wel, dat dit deel anders functioneert en waarschijnlijk ook bestaat, dan al het ons omtrent de mens bekende.

De massa zal dergelijke redeneringen niet zo graag volgen. Die voelt meer voor onbewezen, maar zeer positief gestelde verklaringen. Godsc enst en geloof zijn voor de massa heel vaak zelfs een kwestie van mode. Waarom? Mogelijk, omdat men wil beantwoorden aan iets, wat anderen beweren uit angst de mindere te zijn of voor dom door te gaan.

Hoe zo iets zou kunnen werken? Stel dat ergens een man intens naar boven staat te kijken en aan een ieder, die hem vraagt, waar hij naar kijkt, antwoordt: Ik heb daar zo even God gezien.

De ander vraagt: waar precies? De eerste wijst: Daar. Hij is nu weg, maar ik heb hem zo even daar nog gezien. De kans is groot, dat nummer twee ook blijft staren naar het zelfde punt in de hoop, dat God nogmaals te zien zal zijn.

Op de duur staan er zeer velen, die overtuigd zijn, dat zo even God hier nog te zien is geweest. Men vergeet, dat alles berust op een niet te controleren verklaring van een enkele mens en neemt aan, dat men zelf wel te laat is gekomen om het gebeuren mee te maken, maar dat het echt is, omdat er zoveel mensen staan te kijken, dat meerderen van hen dit toch wel werkelijk gezien moeten hebben.

En hoe velen zijn er niet die denken: alle anderen hebben God gezien en ik niet? Dat moet ik niet toegeven, want anders ben ik de mindere. Dus roepen ook zij uit: Ja, ik heb God gezien. Zij vallen op de knieën en jubelen hallelujas. Waarop de soeverinhandel weer flink kan gaan verdiepen aan een nieuwe bedevaartplaats.

U lacht hier om. Maar verlopen de zaken niet op velerlei gebied ongeveer op die wijze? De filosoof beseft dit feit, maar stelt, dat die eerste mens toch een reden gehad moet hebben voor zijn verklaring, dat hij God gezien heeft. Dat iets dergelijks zonder enige reden gebeuren zou, lijkt hem, gezien zijn ervaringen met de menselijke geest, immers niet bepaald waarschijnlijk.

De filosoof gaat dus na, welke redenen die eerste man gehad zou kunnen hebben voor zijn verklaring, dat hij God op een bepaald punt had gezien. Hij kan die redenen zoeken in de persoonlijkheid van die mens. Mogelijk is het een waarneming geweest, waarvoor hij geen verklaring kende, mogelijk was het het gevolg van een stemming, die die mens opeens heeft overvallen. De filosoof overweegt de mogelijkheid, dat die mens vreesde, dat zij staren naar niets, belachelijk zou zijn in de ogen van anderen en daarom een eerste uitvlucht zocht, die door zijn eigen gedachteninhoud op dat ogenblik werd tot een " ik heb daar zoëven nog God gezien...."

Verder denkende komt men dan tot de konklusie, dat deze verklaring, ondanks het geloof, dat vele anderen daaraan hechten, niet bepaald aanvaardbaar is. Maar, zo overweegt de denker dan verder:

Betekent dit nu, dat er dus geen God bestaat? Er kan wel degelijk iets bestaan, dat korrespondeert met het begrip God, ook al is het niet bepaald waarschijnlijk, dat een mens dit iets ooit ergens in de lucht zou zien.

Zijn eindkonklusie zal luiden: daar, zover mij bekend, niets geheel zinloos blijkt te zijn, zal ook dit een reden hebben en korresponderen met iets, wat in de werkelijkheid bestaat.

Hij zal zich er voor wachten iets zonder meer weg te verklaren, zoals zo vaak gebeurt. In dit geval zou een dergelijke verklaring b.v. kunnen luiden: De mens, bewust van eigen minderwaardigheid t.a.v. anderen, zoekt hiervoor een kompensatie door voor zich een verbinding met een hoger wezen te stellen, hopende, dat zijn eigen onbelangrijkheid en zwakheden door deze voorstelling gekompenseerd zullen worden.

Ben je er wel met een dergelijke verklaring? De mensen spreken vanaf hun eerste periode van menselijk bestaan reeds over machten en krachten, die onzichtbaar zijn en verpersoonlijken daarbij vaak het voor hen onbekende. Ook, wanneer zij leven onder geheel andere kondities dan nu voorstelbaar zijn, zoals in de holentijd.

Deze mensen noemden die machten niet God, maar zij spraken ook over beschermende en wrekende machten en riepen die machten aan, wanneer zij b.v. op de holentijger gingen jagen op hun gevaarlijke wijze: Stenen opstapelen boven het hol, het dier door de dappersten naar buiten laten lokken, de stenen laten rollen en dan hopen het dier af te kunnen maken.

Voor dergelijke expedities zochten zij naar de tekenen, waarin volgens hen de ongeziene machten zich kenbaar maakten en riepen de machten aan om hen de nodige kracht, de gunstige wind enz. te geven.

Overal en in alle tijden, waar wij mensen treffen, bestaat voor die mensen een vreemde relatie met een - onbepaalde, maar steeds weer door hen benoemde - kracht. Zeker:

Later weten de mensen van alles te vertellen over hun goden, bouwen pantheon's op en wanneer zij in een enige God geloven, komen zij uiteindelijk aandragen met een kabbalistische hiërarchie van alle wezens in de hemelen. Maar dat is en blijft kennelijk mensenwerk.

Een God, die een soort kabinet heeft, doet mij te veel aan een menselijk vorst denken. En realiseer u, dat b.v. Gabriel een soort minister voor verbindingen is, Michael het ministerie van oorlog heeft, Asraël immigratie schijnt te behandelen enz. Mij lijkt dit mensenwerk en dus doet het mij niet veel.

Toch wil dit niet zeggen, dat ik niet geloof, dat er iets kan zijn, dat je met God aan kunt duiden. Maar wanneer je eenmaal aanneemt, dat er iets zal bestaan, moet je je ook af durven vragen, wat dit iets dan wel kan zijn. En dit betekent: speculeren op grond van bekende feiten, het werk voor een filosoof dus.

Altijd weer stuit de mens op iets, wat hij nog niet kent en altijd weer zal hij moeten trachten zich een mogelijke voorstelling van het onbekende op te bouwen, zich daarbij baserende op alle bekende feiten.

Dit immers maakt voor hem een verder onderzoek van de feiten mogelijk met relatie tot het nu onbekende en schept zo de mogelijkheid het te leren kennen. De stelling geeft de mens ook, reeds voor het kennen bereikt is, een soort houvast, waardoor hij zich bewust kan richten op de raadselen in het bestaan zonder daarbij zaken te loochenen, die kenbaar, aantoonbaar en beleefbaar zijn.

Wat ik met al deze woorden voor u tracht op te bouwen? Eenvoudig een beeld van benadering: de benadering van de werkelijkheid.

Duidelijk is, dat een mens zich alleen een menselijke wereld werkelijk goed voor kan stellen. Ook wanneer de mens zich het hiernamaals voorstelt, is dit in wezen niets anders dan een menselijk-stoffelijke, ietwat geïdealiseerde wereld. Hij voelt wel aan, dat een geheel andere wereld niet identiek zal zijn aan zijn gekend bestaan. Daarom zal hij uit die wereld bepaalde zaken elimineren. En daar de mens nu eenmaal is, zoals hij is, zullen dit voornamelijk de beperkingen zijn, die hij in zijn stoffelijk bestaan als pijnlijk of minder aanvaardbaar beleeft.

De indeling van een andere wereld zal eveneens moeten stroken met de wijze van indeling, die de mens zich in zijn eigen wereld voor kan stellen. Het is goed ons hierbij te realiseren, dat alle vormen van geloof tot op heden stammen uit gemeenschappen, die streng waren ingedeeld in rangen en standen.

Het geloof is uit een standenmaatschappij voortgekomen en zal in zijn tradities dus eveneens zich bezighouden met rangen en standen. Zelfs in de hagiografie, de levens der heiligen, kunt u daarvan iets terugvinden.

Er zijn heiligen eerste klas, die dicht bij God zeten, maar ook heiligen tweede klas, derde klas, waarna er nog erkende zaligen zijn, waarachter dan weer degenen staan, die zonder speciale erkenning toch nog de hemel binnen wisten te komen. Het hemelse plebs zogezegd.

Dat was het wereldbeeld van de mensen en dus ook de essentie van hun geloof voor hen. Een algehele gelijkheid en eenheid was voor hen, zelfs niet in een veronderstelde hemel, denkbaar, daar het te zeer strijdig was met hun eigen wereldbeeld en streven.

Kijk ik vanuit de geest naar de wereld van de mensen - en ik moet mij wel op mijn eigen ervaren baseren, wanneer ik hierover met u wil spreken - zo ontdek ik, dat alles ineens sluit.

Ik zie het gehele bestaan in een voortdurend zeer wankel, maar zich ook steeds weer kompenserend evenwicht, waarin alles in feite een even belangrijke rol heeft.

Bezie de ecologie maar eens goed. Dan zult u beseffen, dat elke factor daarin door vele andere factoren mede bepaald wordt. Zeg dat de mens in de schepping het belangrijkste is, tenminste op aarde. Wanneer je mens bent, zul je zo redeneren. Maar vraag je dan even af, of die mens wel zo onafhankelijk van al het andere kan leven.

Wanneer de planten niet meer groeien op aarde, waar blijft de mens dan? Vindt u dit te sterk gesteld? Denk dan maar eens aan de zeer grote moeilijkheden, die de mens voor zich heeft uitgelokt, omdat hij te zuinig was op zaken, die hij zag als het product van zijn handen. Hij gunde de vogels de kans niet eens neer te vallen in het graan en daar zich rond te eten, een kersje te pikken enz. Hij heeft de vogels verdreven en gejaagd tot hun aantal kleiner werd en zij steeds meer van zijn akkers wegbleven.

Maar toen begonnen opeens de insekten onstellend in aantal toe te nemen. Dus vergiftigde de mens de insekten met zo sterk mogelijk werkende vergiften. Hierdoor werden de overblijvende vogels, die nog steeds insekten aten, ook vergiftigd. Hun aantal werd zo klein, dat het evenwicht tussen vogels en insekten zich niet meer snel kon herstellen. En toen was de mens pas goed in moeilijkheden gekomen. Nu moet de mens zelf op de een of andere wijze het evenwicht herstellen en tot die tijd bewust de onevenwichtigheden compenseren zonder gelijktijdig daardoor nog weer andere delen van zijn milieu aan te tasten.

In feite betekent dit, dat de mens onnatuurlijke levensomstandigheden zal moeten gaan scheppen voor de restanten van bepaalde diersoorten, die zo op de duur weer in staat zullen zijn hun normale functie weer op te nemen en zo het evenwicht te handhaven op een harmonische wijze. Dus: onevenwichtigheden bestrijden, die zelfs met de meest ingewikkelde chemische formules niet meer te bestrijden schijnen te zijn.

Dit is maar een voorbeeld. Indien ik stel, dat alle leven in mijn ogen altans stoffelijk één geheel vormt, zo volgt hieruit voor mij, dat ik mij ook maar moeilijk één kosmos voor kan stellen, die niet één geheel is.

Ik geloof dan ook, dat er in die kosmos niets of niemand onbelangrijker of belangrijker zal zijn dan al het andere. Ik heb het gevoel, dat wel een ieder en alles op eigen wijze in dit geheel een rol moet spelen.

Wat natuurlijk filosofie is: ik zie dit, dus neem ik aan, dat dat hetzelfde zal zijn. Ik geloof ook niet aan een bovennatuur, zoals vele mensen doen. Voor mij is er slechts

verschil te maken op basis van eigen ervaren, dus relatief, en daarom spreek ik wel over erkende natuur en niet erkende natuur. Maar ik blijf er van overtuigd, dat alles één geheel vormt en daarom kan ik niet aannemen, dat één stukje van dit geheel hoger - en dus belangrijker, zal zijn dan andere delen, zodra wij uitgaan van het geheel.

Ik kan ten hoogste aannemen, dat voor mij het ene deel van het al t.a.v. het andere tijdelijk hoger of lager schijnt te zijn, maar alleen vanuit een persoonlijk standpunt. Er zijn b.v. op het ogenblik heel wat mensen, die spreken over de vele lagere geesten, die hun invloed op deze wereld doen gelden. Ik ben geneigd om hen gelijk te geven, maar daaraan toe te voegen: Lieve mensen, wanneer jullie voortgaan, zoals jullie nu leven, is er de kans, dat je na de overgang dergelijke geesten nog als zeer hoge geesten zult moeten gaan beschouwen.

Persoonlijk geloof ik in het bestaan van een harmonisch principe. Het wonderlijke hierbij is, dat wij het bestaan hiervan als geweldloosheid of vrede nooit kunnen bewijzen. Wij kunnen zelfs niet stellen, dat er eens vrede op aarde zal heersen. Want het gehele principe van het leven op aarde is gebaseerd op een "eet en wordt gegeten". Vrede op aarde lijkt mij dus onmogelijk gezien het vreten op aarde.

Maar indien ik spreek over harmonie, zo is dit niet noodzakelijkerwijze identiek met hetgeen een mens op aarde als vrede beschouwt. Ik doel hiermede eerder op een soort symbiotisch geheel, een samengaan, waarbij alles zijn eigen persoonlijke harmonieën en disharmonieën t.a.v. het andere nog wel degelijk kan kennen, maar waarbij elk deel in het geheel zo perfect insluit, dat dit geheel niet meer denkbaar is in deze vorm zonder een van de vele factoren. Dat is voor mij het kenmerkende van een harmonisch geheel. En daarom geloof ik ook in de kosmos als een in wezen harmonisch geheel.

Alles vult elkaar aan, alles is met elkaar verbonden. Ik meen niet, dat er enige reactie mogelijk zal zijn, zonder dat daar een actie op voorafging, maar ben er van overtuigd, dat elke actie op zich voortkomt uit 'n bestaand gevoel van onevenwichtigheid en als zodanig reeds een reactie is: een beantwoorden aan een geheel, dat mogelijk als zodanig niet eens wordt beseft.

Bezien ik vanuit mijn standpunt de wereld van de mens en de materie, dan lijkt mij het geheel vooral gekenmerkt te worden door een voortdurend verstoord evenwicht. De verstoring zelf echter veroorzaakt zijn eigen compensatie.

Een planeet b.v. valt weg van een ster. Haar massa kent echter een veldgebondenheid met een andere massa, i.c. de zon. Hierdoor wordt de val gekompenseerd. De val rond de zon krijgt de vorm van een omloop, die op haar beurt weer aansprakelijk is voor de vele factoren, die te samen het bestaan van leven op aarde mogelijk maken.

Voor ons is de aardbaan een schijnbaar stabiele kwestie. Maar kijk nu eens naar een electron, dat zich onder vergelijkbare omstandigheden beweegt, maar in een tijdschaal, die vele malen sneller is dan de menselijke.

Ook het electron schijnt zich te bewegen langs een

vaste baan. Maar dit is maar schijnbaar. Daar in een veel korter tijdsbestek hier invloeden van buitenaf een grote rol kunnen spelen, is dit kenbaar, zelfs voor de mens. Een electron toont plotselinge baanverspringingen, waarbij de omloop sterk verandert, zowel in vlak als afstand tot de kern. In andere gevallen zien wij een electron opeens verdwijnen uit een atoom, weggedrukt en vervangen door een ander electron.

Mijn konklusie: de "vaste baan" bestaat alleen voor deze tijdschaal en is zelfs dan nog relatief. Alle kringlopen zijn een vorm van "vallen", waarbij snelheid, massa en aantrekkings bindingsenergie vormen, waarbij elke verstoring van evenwicht een verandering in alle andere waarden tengevolge zal hebben.

Alles blijkt betrekkelijk zeker, betrekkelijk waar, kortom, in alle opzichten zeer betrekkelijk te zijn. Bezie ik een harmonisch geheel, dan beseft ik te zeer, dat ook mijn eigen beleven en denken daarin relatief is. Ik kan dan niet meer objectief het bestaan van een God beseffen of zeggen, wat de functie van die God is.

Voor mij bestaat God wel degelijk en vormt voor mij een ervaring van licht en geluk. Maar wat is die God werkelijk in het geheel der schepping? Is hij de dirigent van het kosmische orkest, de harmoniebewarende, evenwichtgevende factor in het geheel van de schepping? Is hij mogelijk alleen maar het medium, waarin het beseft van zijn tot vorm kan komen en kenbaar kan worden, zoals de klanken van een orkest eerst betekenis hebben door het feit, dat de lucht alle trillingen voortplant? Zeker weten kan ik dit niet.

Ik zal echter moeten kiezen. Maar die keus betekent dan wel, dat ik bewust moet stellen: Wij nemen tot nader ervaren aan, dat God in de eerste plaats dit of dat is.

Voor mij betekent dit, dat God voor mij ongeacht mijn ervaren, energie is, vermogen. Daarnaast betekent het voor mij, dat die God bepaalde eigenschappen bezit, die zich aan ons voordoen als wetmatigheden, omdat wij ons niet buiten de perken daarvan bewust kunnen handhaven. Verder meen ik, dat er een vermogen tot reageren in de kracht van het al soms tot uiting komt, waardoor ik persoonlijk meen te mogen aannemen, dat God "denkt".

Maar weet ik dit alles? Neen. Ik veronderstel het. Zoals mensen veronderstellen, dat er een wereld in het hierna maals is, een wereld, die op de menselijke wereld lijkt. Ook voor mij is dit z.g. zomerland een werkelijk bestaand deel van het geestelijke bestaan.

Vanuit mijn standpunt meen ik, dat mensen in de stof soms in een soort droom of uittreding deze geestelijke wereld kunnen betreden. Maar hun reacties overtuigen mij er dan van, dat zij van het geheel niet meer behouden dan een amerikaan, die in 10 dagen Europa doet, onthoudt van Nederland: klompen, de Dam in Amsterdam en een rondvaartbootje.

Nu ik toch over zomerland spreek: zijn de vormen, die wij daar beleven, nu echt, noodzakelijk deel van deze wereld, of zijn het eerder zaken, die wij denken? Ik meen, dat het laatste juist is, redenerende:

Ook op aarde blijkt steeds weer, dat mensen denken, dat dingen en mensen anders zijn, dan zij in wezen blijken te

zijn. Vooropgezette meningen beïnvloeden de waarnemingen en daarmee de benadering van een mogelijke werkelijkheid.

Hoe lang is het geleden, dat 'n meerderheid van mensen nog meende, dat jongens met lange haren niet deugen? Waar was dit niet, maar daardoor werden - en worden in andere landen nog steeds - de verhoudingen tussen de mensen, hun interpretaties en reacties bepaald. Zij zien niet de feiten, maar vooral hun eigen denkbeelden, weerspiegeld in iets anders.

Opvallend is trouwens voor mij, dat alles, wat van een algemeen aanvaarde norm schijnt af te wijken in de ogen van de mensen, ofwel geheel niet deugt, danwel bijzonder goed is. Vergelijk het beeld van een moderne langharige en bebaarde jongeling met zijn uitzonderlijke kleding eens met het beeld, dat de evangeliën ons overleveren omtrent Johannes de Doper.

Van hem wordt gezegd, dat hij vereerd werd, omdat hij begroeid was met haar, zich haar op vreemde plaatsen aan het lichaam hechtte en voedde met honing en wat de woestijn verder voort kon brengen.

Dus een soort terug naar de natuurman met een hang naar reformvoedsel. Maar hij was anders en werd daarom beschouwd als een bijzonder mens, dit terwijl andere joden, die zich volgens de Romeinse mode plachten te scheren, werden uitgeweid en uitgestoten, beschouwd werden als zwakkelingen bovendien.

Iemand, die zich geschoren had, had immers een mes aan zijn baard laten komen en daarmee zijn kracht verloren, zoals eens Samson. Want de mensen waren in die tijd nog steeds er van overtuigd, dat Delila Samsons kracht had weggenomen door zijn lokken af te knippen en niet door andere, meer vrouwelijke middelen. Vandaar.

Indien er ergens een verschil bestaat, zo is dit verschil voor ons beleven voor een groot deel mede bepaald door ons oordeel. Er zijn mensen, die beweren, dat het communisme ideaal is. Wat klopt, tenzij je in een kommunistische staat leeft.

Anderen beweren juist weer, dat het democratische kapitalisme de beste staatsvorm is, die er maar kan bestaan. Wat natuurlijk waar kan zijn, vooral wanneer je in de directie zit van de een of andere international. Het ligt er maar aan, vanwaar je de dingen beziet.

Dacht u b.v., dat Nederland een werkelijke democratie was? Dan moet u nog eens goed nadenken. Of meent u, dat er voor de doornsee mens zoveel verschil bestaat tussen een democratie en een dictatuur? Voor het normale leven maakt dit werkelijk zo heel veel niet uit. Het merendeel van de onlustgevoelens berust in de eerste plaats op emoties en denkbeelden, waaraan die emoties ontleend worden.

Mijn konklusie: wij maken ons illusies en menen daarom, dat het ene systeem beter zal zijn dan het andere. Wat is, zover ik na kan gaan, de werkelijkheid? Dat de waarde en betekenis van een samenleving wordt bepaald door de houding, die de delen van die samenleving aannemen t.a.v. elkaar en niet door de wijze, waarop uiterlijk die samenleving een bepaalde vorm krijgt.

Indien U meent, dat dictatuur altijd gepaard zal gaan met terreur, zo moet u goed onthouden, dat terreur overal zal bestaan, wanneer er maar mensen bereid zijn t.a.v.

elkaar terreur uit te oefenen: dit geldt dus voor een democratie of wat daarvoor doorgaat evengoed als voor welke andere staatsvorm dan ook.

Stelt men, dat een bepaald systeem ideaal is, dan heeft men ongetwijfeld gelijk, wanneer men er maar van uitgaat, dat alle mensen aan dit systeem zich aan zullen passen en zich daarin geheel willen geven. Dit geldt voor het christendom zo goed als voor elke andere leerstelling en elk staatskundig systeem.

Het christendom betekent immers in feite : vrede met je medemensen en strijd in jezelf. Maar wanneer iemand tracht dit christendom aan anderen op te leggen, zo is het resultaat: strijd op aarde en zelfverheerlijking en schijnvrede in de mens, die zo anderen onderwerpt aan zijn eigen maatstaven van juist leven. Die schijnvrede blijft dan lange tijd bestaan, maar verdwijnt geheel op het ogenblik, dat je beseft, hoezeer je gefaald hebt.

Alle waardeoordeel en alle beleving berust in grote mate op illusies, op interpretaties. Maar indien dit juist is, hoe kom je dan aan een werkelijkheid?

Werkelijk is voor mij alleen datgene, wat ikzelf kan waarnemen en beleven en alleen gedurende de waarneming of beleving. Al, wat ik van anderen vernem, zonder dat ik dit persoonlijk heb beleefd of waargenomen, is mogelijk juist, maar voor mij is het in wezen een geloofskwestie.

Er is een benadering van het leven, die voor het ik althans juist is: je moet uitgaan van jezelf, je eigen ervaring en beleving. Daarbij ga je, tenzij anders bewezen wordt, uit van een werkelijkheid, die ongeveer gelijk zal zijn, aan hetgeen je zelf als werkelijkheid beleeft.

Dat wil zeggen, dat er mogelijk, daar ik dit beleeft, een hiernamaals is, dat wezenlijk eigenschappen bevat, die ik meen te constateren en te ondergaan, maar gelijktijdig, dat dit voor mij na mijn stoffelijke dood de enige wijze is, waarop ik mijn bestaan kan beleven.

Het betekent, dat er mogelijk een God is, die ergens de eigenschappen bezit, die ik Hem toeken, maar dat voor mij alleen maar een God aanvaardbaar zal zijn, die strookt met mijn ervaringen en gelijktijdig beantwoordt aan mijn voorstelling van almacht. Wat meestal neerkomt op een per delegatie voldoen aan een hunkering naar macht, die in mijn wezen aanwezig zal zijn.

x U zegt hier: er is een persoonlijke werkelijkheid, maar die is voor iedereen verschillend, zodat er geen objectieve werkelijkheid bestaat ....

- Wees nog even geduldig en luister naar het laatste deel van mijn betoog, daarna kunt u verder hierop ingaan. Ik ben immers aan het filosoferen geslagen en heb gezegd:

Voor elke mens bestaat een voorstelbare werkelijkheid. Deze is in zijn geheel niet voorstelbaar voor anderen. Ik weet zelfs niet geheel, of ik wel in een zelfde voorstelbare werkelijkheid leef met anderen, die het met mij eens schijnen te zijn. Want zij gebruiken mogelijk dezelfde uiting voor zaken, die zij geheel anders zien en waarderen.

Voor mij is er maar één zekerheid: mijn eigen werkelijkheid is het enige punt, van waaruit ik bij een zoeken

naar een grotere werkelijkheid kan vertrekken. Mijn eigen werkelijkheid is het enige, waarop ik mij bij al mijn handelen en denken terecht zal kunnen baseren.

Zal datgene, wat voor mij werkelijk is en voor een ander niet zo werkelijk is, nu de illusies van een ander omvatten, of is het een illusie van mijzelf? Ik weet het niet. Daarom moet ik de meest verschillende wereldbeelden maar naast elkaar tolereren, want ik weet niet, wat de werkelijkheid behelst.

Aan de andere kant zijn er zoveel zaken, die ik te samen met anderen kan hanteren. Neem b.v. het wetenschappelijk onderzoek, waarin je te maken krijgt met vele zaken, die schijnbaar onomstotelijk vaststaan.

Dergelijke dingen blijven waar gedurende lange tijd. Ik zal niet stellen, dat zo iets noodzakelijkerwijze geheel juist en waar zal moeten zijn en blijven, ook al schijnt mij dit nu zo toe. Ik kan alleen stellen, dat deze wijze van werken voor mij een benadering van de werkelijkheid inhoudt, die gepaard gaat met een verruiming van mijn eigen inzichten.

Wij leven wel degelijk in een werkelijk bestaande kosmos naar mijn denken. Het is heus niet alleen maar een reeks van illusies, waaruit het bestaan is opgebouwd. Maar mijn illusiewereld, die ik werkelijkheid noem, heb ik kennelijk gesuperimposeerd op de feiten.

Ik ben niet in staat mijn illusies teniet te doen, voor ik mijzelf eerst ontdaan heb van elke illusie t.a.v. mijn eigen persoonlijkheid en mijn betekenis in het geheel. Mogelijk slaag je daarin wel en bereik je een benadering van een objectieve werkelijkheid zelfs dan niet.

Wanneer ik zeg, dat mijn god een persoonlijke god is, zo wil dit niet zeggen, dat er daarom geen werkelijke god bestaat. Het betekent alleen, dat er een god zal zijn, zoals ik mij die voorstel, dat datgene, wat ik "god" noem een projectie van mijzelf is.

Maar het feit, dat ik zoiets god noem en een bevestiging van 't bestaan van die god meen te zien, betekent wel, dat er iets achter mijn godsvoorstelling verborgen is, dat echt bestaat.

Spreek ik over een bepaalde geestelijke sfeer of wereld, zo zal het beeld, dat ik daarvan geef, voor een groot deel bepaald worden door mijzelf, mijn wezen en denken. Het is dus ergens ook illusie. Maar aan de andere kant: hoe kom ik tot dit beleven van een onstoffelijk bestaan, wanneer er niet een werkelijkheid op de achtergrond schuilt?

Met dit derde deel van mijn betoog wil ik u eenvoudig zeggen: wij weten zo weinig. Wij moeten uitgaan van dat, wat wij onze werkelijkheid noemen en zijn wel gedwongen te werken met redeneermethoden, zoals b.v. onze logica - die niet waarlijk logisch zal zijn, daar zijn in wezen bestaat op grond van onze eigen - zeer beperkte - vermogens tot waarnemen en ons eveneens beperkt dimensionaal besef.

Wij moeten maar uitgaan van ons geloof in een god in het diepe besef, dat al, wat wij menen te weten omtrent die god, zeker niet de gehele werkelijkheid kan zijn. Voor ons is deze benadering echter de enige wijze, waarop wij er toe kunnen komen iets van de objectieve werkelijkheid te beleven.

Ik stel: gezien de veelheid van feiten, die ik meen te moeten constateren, moet er achter het geheel een werkelijkheid schuil gaan. Deze werkelijkheid beleef ik niet, maar ik kan wel trachten mijn eigen illusies te beperken en niet voortdurend vanuit mijzelf interpretaties toe te voegen aan het geheel. Daarom zal ik dit, waar ik kan, vermijden.

Zo zal ik als vanzelf dichter bij de werkelijkheid komen te staan. Kom ik dichter bij die werkelijkheid, dan kom ik naar ik geloof ook dichter bij God, dan kom ik dichter bij een werkelijk hiernamaals, kortom: ik kom dan dichter bij de werkelijkheid van bestaan, zowel van de mens als van het andere.

De filosoof kan op deze wijze redeneren. Een ander kan dan zeggen, dat hij dit maar een vreemd betoog vindt. Ik vind bij mij zelf vaak een dergelijke neiging, wanneer ik mijn blik naar de stellingen van een stoffelijk filosoof.

Maar ik meen toch, dat filosofie, waaronder ook de door mij gevolgde wijze van denken, ergens een noodzaak is: het geeft ons een benadering en maakt ons meer bewust van de betrekkelijkheid van vele dingen.

Dit denken maakt ons ook bewuster omtrent de behoeften, die wij kennen in onszelf en de wijze, waarop die behoeften ons brengen tot het aanvaarden van bepaalde standpunten, ongeacht het feit of dezen nu juist schijnen te zijn of niet.

Wij worden zo gekonfronteerd met onszelf - want dat doet de filosofie - en konfronteren zo onszelf ook met een wereld, die wij aankunnen.

Zijn wij dan bereid al, wat wij theoretisch erkend hebben, ook te beproeven, zo zullen wij door ervaring steeds dichter komen bij een algehele werkelijkheid, die de achtergrond vormt voor al ons denken, handelen en bestaan, ja, voor alle verschijnselen, die voor ons kenbaar zijn.

Dit was mijn betoog voor heden. Nu bent u aan het woord.

x Wat is eigenlijk die werkelijkheid, waarover hebt u het in feite gehad?

- Werkelijkheid is algemeen aanvaard: de reeks onveranderlijke wetten en feiten, waaraan een ieder en alles gelijkelijk onderworpen zal zijn onder gelijke omstandigheden.

x Men zegt wel: hoeveel moet men weten om te kunnen weten, dat men nog niets weet ....

- Een interessante uitspraak. In ieder geval is het volgens mij waar, dat iemand, die zichzelf leert kennen, ook leert beseffen, dat hij eigenlijk nog niets weet. En aangezien vele mensen echter nog niet zover zijn gekomen, dat zij hun beperkt vermogen tot erkennen beseffen, noem ik de erkenning, dat men weinig weet, een werkelijke vooruitgang van het bewustzijn.

x Er is hier wel meer over een algehele werkelijkheid gesproken, maar daar is altijd een goddelijk licht bij tersprake gekomen.

+ Dat is juist. Maar wanneer wij dit goddelijke licht tersprake brengen, stellen wij iets en gaan daarbij uit van onze behoeften en onze eigen interpretatie, van hetgeen de werkelijkheid zou kunnen zijn. Daarom heb ik dat op deze avond vermeden.

Indien u mij zoudt vragen, of ik geloof in het goddelijk licht, zo is het antwoord bevestigend. Vraag U, of ik

Iets meen te ervaren van dit licht, zo is het antwoord : ja, zeer beslist.

Maar weet U, of dit het goddelijke licht is, is een vraag, waarop ik eerlijkheidshalve zou moeten antwoorden: Neen. Het betekent een goddelijk Licht voor mij, maar wat daar achter schuilt, weet ik niet.

Mijn interpretatie van een werkelijkheid, die achter mijn persoonlijke werkelijkheid schuilgaat, is de uitdrukking van mijn persoonlijk erkennen t.a.v. mijn onvermogens. Dus het feit, dat ik onder vele omstandigheden en in meerdere levens, waaronder ook levens die anders zijn dan voor u op aarde denkbaar is, gekonfronteerd ben met andere dingen dan ik dacht, zodat ik de betrekkelijkheid van mijn voorstellingen en interpretaties ben gaan begrijpen.

Maar de erkenning, dat ik die werkelijkheid nog niet geheel ken - in zich een kennis vertegenwoordigende en ongetwijfeld een verrijking van mijn persoonlijkheid betekende - houdt nog niet in, dat ik hierdoor de werkelijkheid beter zal kennen.

Dat is de grote fout, die wij vaak maken: wij denken wanneer ik nu maar begrijp, dat mijn werkelijkheid niet als algemeen geldende beschouwd mag worden, zo komt er als vanzelf een ander werkelijkheidsbegrip voor in de plaats. Maar de onveranderlijke werkelijkheid is er altijd geweest en ik zal vanuit mijzelf steeds meer daarvan moeten leren kennen.

De ontkenning van absolute waarden en kennis in mijn persoonlijkheid is echter niet voldoende om dit tot stand te brengen.

x
- Indien U de gehele werkelijkheid zoudt kennen, zoudt U niet meer als persoonlijkheid bestaan.

De mogelijkheid, dat dit juist is, kan ik zeker niet uitsluiten. Bemerkt, hoe voorzichtig ik hier ben. Er zijn er onder onze broeders, die hier zonder meer met "ja" geantwoord zouden hebben. Ik beschouw hen echter meer als mystici dan als filosofen.

De filosoof is de twijfelaar, die de verklaring zoekt, de mysticus is de belever, die zijn beleving verbaliseert als een onomstotelijke waarheid tot uiting brengt, zelfs wanneer hij beseft, dat hij zijn belevingen niet geheel kan uiten.

In dit gehele onderwerp is het mij gegaan om de subjectiviteit van ons werkelijkheidsbegrip, die niet alleen beperkt kan worden tot onze eigen stoffelijke wereld, maar alles omvatten zal, wat wij menen te erkennen of te mogen veronderstellen: God, hemel, hel, hiernamaals, sferen, geestelijk bestaan enz.

x
- Ik bedoelde ook te zeggen, dat er geen werkelijkheid werkelijk was. Wanneer je de werkelijkheid van alles diep onderzoekt, verdwijnt deze.

Mag ik op grond van mijn eigen ervaringen iets anders zeggen? Ik meen, dat naarmate wij minder zeker zijn van de onomstotelijkheid van ons eigen werkelijkheidsbegrip, wij meer beseffen ons te bevinden in een soort amorfe wereld, die wel een substantie heeft, die onmiskenbaar is, maar waarbij de vormen zich steeds weer wijzigen onder invloed van werkingen van buitenaf, die wij niet kunnen overzien.

x - Zijn erkenner en ontkenner niet hetzelfde?
- Het zijn beeldenaar en avers van een en dezelfde smunt. Want hij, die erkent, ontkent de erkenningen van een ander; terwijl de ontkenner de erkenningen van een ander ontkent om zo zijn eigen erkenning te kunnen stellen boven die waarde bij een ander.

Voegt men beiden samen, dan is echter uitdrukbaarheid verdwenen. Wat ons tot een laatste filosofische konstatering brengt:

Licht is een werkelijkheid. Maar op zich is het niet voor ons kenbaar en uitdrukbaar. Het is eerst erkenbaar, wanneer wij een vergelijk kunnen maken tussen de afwezigheid van het licht en de zo volledige aanwezigheid van dit licht, dat wij er door verblind worden - zodat het wederom voor ons onkenbaar wordt.

Wij bewegen ons in onze erkenningen steeds weer tussen uitersten en onze omschrijvingen zijn altijd weer gebonden aan het bestaan van bepaalde tegenstellingen. Zonder dezen zou een omschrijving voor ons niet bereikbaar zijn.

Je zou moeten zeggen: het zoeken naar harmonie is voor ons belangrijk en berust op de erkenning, dat vele afwijkende interpretaties van de werkelijkheid mogelijk zijn, terwijl het ongeacht dergelijke verschillen voor ons toch mogelijk moet zijn om, elk uitgaande van eigen wereldbeeld, samen te werken aan een project, waardoor die werkelijkheid voor ons allen mogelijk wat dichter benaderd kan worden.

x - Hoe kun je het verschil tussen een gedeelde subjectieve werkelijkheid en een objectieve werkelijkheid vinden?

- De werkelijkheid is niet vaststelbaar, daar wij elke waarneming en erkenning trachten te vertalen in de termen van ons reeds bekende beelden en als zodanig een voortdurende interpretatie voortbrengen, zelfs van een waargenomen objectieve werkelijkheid, waardoor de ware betekenis daarvan teloor zal gaan, danwel met nadruk op een enkel facet door zal komen. Naarmate wij echter minder interpreteren en meer beleven, zullen wij de werkelijkheid zuiverder ondergaan en uit dit ondergaan komt volgens mij uiteindelijk een objectief leven voort, dat echter volgens mij geen kennen omvat in de betekenis, die stoffelijk daaraan gehecht pleegt te worden.

Waarmede ik mijn bijdrage moet beëindigen en U dank voor de mij gegeven aandacht.

Goeden avond.

-0-0-0-0-0-0-0-0-

Goeden avond, vrienden.

Het eerste deel van de avond hebt u zich bezig gehouden met de betrekkelijkheid der dingen. In dit tweede deel zou ik uw aandacht willen vragen voor minder redelijke, maar toch wel zeer belangrijke innerlijke zekerheden.

Een mens leeft in zijn eigen werkelijkheid. Of dit nu een grote werkelijkheid is of niet, doet weinig ter zake.

Wanneer ik denk, is het niet zo belangrijk, of mijn denken alle feiten omvat. Het is voor mij belangrijk, dat ik in mijn denken voor mijzelf een zekere rust, een vrede weet te vinden en een zeker doel erken, dat voor mij het bestaan de moeite waard maakt.

Wanneer ik ervaar, is het niet belangrijk, of mijn gevoelens voor mij nu werkelijk geheel juist zijn. Het belangrijkste is, dat ik beleef. Een mens, die nooit boos is, nooit tevreden is, nooit droevig of gelukkig is, nooit onrust en vrede in zichzelf kent, leeft niet echt.

De wereld van de mens zelf is, of hij dit nu toegeeft of niet, voor het grootste deel een emotionele. Wanneer wij ons dan bezig houden met deze emoties, zo lijkt het mij juist ons te binnen te roepen, dat onze emoties wel degelijk onze werkelijkheid, zoals wij die ervaren, beïnvloeden.

Onze gevoelens en onze gedachten kunnen b.v. ziekten veroorzaken en ziekten wegnemen. Met een gevoel van zekerheid komen wij vaak tot prestaties, die anders voor ons onbereikbaar zouden schijnen.

Wat meer is: wanneer wij uitreiken in die onbekende wereld van emoties, zo ontdekken wij in onszelf onredelijke, maar toch wonderlijke en bruikbare bekwaamheden, die niet logisch verklaard kunnen worden, doch in vele gevallen ons leven voor ons rijker en meer zinvol maken.

Daarom zeg ik op mijn beurt de betrekkelijkheid van al het bestaande, zoals ik het zie, toegevend: Wat maakt het uit, of mijn beeld van de Schepper nu echt is of niet? Voor mij is het echt. Wanneer ik denk aan deze kracht, gevoel ik mij sterker. Wanneer ik een beroep doe op deze kracht, kan ik meer dingen aanvoelen en doorschouwen dan zonder dit het geval zou zijn.

Is het belangrijk, dat er werelden van de geest bestaan, zoals de mensen zich die voor plegen te stellen? Er is een voortbestaan. Dat weet ik diep in mijzelf en juist daardoor wordt het leven voor mij meer zinvol. Want wat is de zin van een leven, dat na korte tijd eindigt, zodat de herinnering van je bestaan reeds verwaaid is vóór de bladeren enkele malen van de bomen zijn gevallen?

Wanneer je weet in jezelf, ook al kun je niet verklaren of bewijzen, dat je voortleeft, dat er krachten zijn, dan heb je, zeker voor jezelf, iets bereikt, wat belangrijke en soms zelf bepalend voor je verdere bestaan is.

Soms reist een mens diep in zijn eigen wezen en ontmoet daar de meest wonderlijke werelden. Zijn dit nu echte werelden of niet? Wat geeft het eigenlijk? Wanneer je door dit ervaren meer erkent en meer kunt, meer bereikt, hebben die werelden voor jou betekenis.

Ik pleit voor de wereld van het schijnbaar onredelijke: De wereld van geloof, de wereld van stille en diepe aanvaarding, waardoor de mens zijn beperkingen leert overwinnen.

Er zijn zaken, waarvoor een ieder zijn eigen naam heeft, zodat de een spreekt van God de Vader, de ander van de Drie-vuldigheid en een derde mogelijk zal spreken over hemels Licht, eerste oorzaak, of enige werkelijkheid.

Maar wat maakt de naam uit? Ik stel het volgende:

Ik stel dit alles op grond van ervaringen, die ik zelf door heb moeten maken, zodat het voor mij waarheid is.

Het geloof in het hogere, het sterkere, het meer ware, stelt mij in staat om uit te grijpen boven de beperktheid, die ik in mijn eigen wezen meen te vinden.

Een beroep op de krachten rond mij, waarvan ik het bestaan niet redelijk kan bewijzen, maakt mij sterker en geeft mij de mogelijkheid vele dingen tot stand te brengen voor mijzelf en voor anderen, die mij zonder deze krachten ondenkbaar zouden zijn.

Geloof is juist dit en niet meer: Een innerlijke zekerheid, die niet rationeel is, die niet wezenlijk is voor de mens en mogelijk niet in werkelijkheid, maar die in de mens wezenlijke en voor hem werkelijke veranderingen tot stand brengt. Daarom is volgens mij geloof noodzakelijk.

Wat u gelooft, is daarbij m.i. niet belangrijk. Maar u moet het wel geloven met geheel uw wezen, met geheel uw hart.

De mens is emotioneel. Hij laat zich beïnvloeden door vele wonderlijke verschijnselen. Wij hebben in deze zaal reeds meerdere malen kunnen aantonen, dat je, alleen door de juiste reeksen van klanken uit te stoten, hoe zinloos dezen in zich ook zijn, bij de mensen een huijering op kunt roepen en bepaalde innerlijke ervaringen tot stand kunt brengen.

Is dat redelijk? Ik denk, dat mijn voorganger u hier gewezen zou hebben op de betrekkelijkheid der dingen en de voor velen toch zeer zuiver persoonlijke reactie op dergelijke inwerkingen.

Maar ik zeg u: deze werkingen bestaan. Wanneer ik in de diepte van mijn beseffen een licht vind en ik weet dit licht in de wereld uit te stralen, dan zullen er mensen zijn, die dit licht als een kracht ervaren. Dat is belangrijk, belangrijker dan de vraag, wat dit licht werkelijk is en vertegenwoordigt.

Waar of niet waar kan terzijde geschoven worden, zolang wij maar niet zeggen: mijn beleven is de enige waarheid. Wij zijn wezens, die in feite bestaan in een onredelijke wereld.

Wij oriënteren ons zintuigelijk in werelden, die veel meer omvatten, dan onze zintuigen ooit zullen kunnen registreren, maar bouwen onze voorstelling van die wereld op onze beperkte waarnemingen.

Wij zijn wezens, die leven met bepaalde voorstellingen, die ons absoluut toeschijnen zonder te beseffen, dat, wat wij zo doen, neerkomt op een poging een kleurenschilderij juist weer te geven in enkele stippen zwart en wit.

Laat ons begrijpen, dat wij meer zijn, dan ons beeld van onszelf schijnt aan te duiden. Laat ons daar beginnen. Laat ons uitgaan van de diepten, die in onszelf schuilen en niet alleen een verklaring zoeken voor onze onvrede met de wereld of ons gedreven zijn, maar vooral innerlijk zoeken naar een bewust beleven van de kracht, waaruit wij dit alles kunnen zijn en doen.

Voor de moed, die wij daarin vinden het anders onaanvaardbare te aanvaarden, hebben wij besef van de kracht,

maar geen onfeilbaar juiste omschrijving van die kracht van ne-
de.

In jezelf tref je steeds weer beelden aan, die op een sprookje gelijken. In bepaalde geestelijke richtingen vindt je vreemd genoeg dergelijke verhalen, die het menselijk onmogelijke voorstellen als normaal en veel voorkomen.

Denkt u maar eens aan het verhaal van de magus, die, staande op een heuvel, roept tot de wolken en zo regen doet vallen op de plaatsen, waar hij dit begeert en andere plaatsen droog laat.

Toch heeft men wel eens een dergelijk gebeuren waargenomen. Maar dat is natuurlijk toeval, het is onmogelijk iets dergelijks tot stand te brengen. Er moet wel een truc bij te pas komen, nietwaar, redelijke mensen? Toch is het gebeurd, dat de magus precies tot stand bracht, wat hij voordien beloofde tot stand te brengen.

Of denk eens aan het verhaal van een mens, die een medemens alleen door deze aan te zien, weg kon doen kwijnen tot hij een angstig wezen was, zich verschuilend voor elke beweging, elk geluid, elk licht.

Onredelijk is dit ongetwijfeld. Maar hoe wij het ook zoeken te verklaren: het komt voor. Het verhaal lijkt buiten alle redelijke werkelijkheid te liggen, maar toch blijkt onder omstandigheden dit verhaal juist en waar te zijn.

Denk aan een mens, die een ander met een enkel gebaar weet te genezen van een ziekte, waarvan elke redelijke mens weet, dat die ongeneeselijk moet zijn. Een verhaal? Onredelijke? Onlogisch?

Ongetwijfeld is die aanduiding menselijk aanvaardbaar, want een mens kan zich niet eens voorstellen, welke krachten daarbij dan wel een rol zouden moeten spelen. Hij zal daarom proberen dergelijke genezingen weg te verklaren, wanneer hij de kans maar krijgt. Maar een dergelijke genezing komt soms werkelijk voor. Het lijkt een verhaaltje, maar het gebeurt, ook in de feitelijke en redelijke wereld van hen, die al dergelijke zaken zonder meer menen te mogen verwerpen en afwijzen.

Er is meer, er gebeurt veel meer in U, veel meer ook in de kosmos, dan ooit redelijk menselijk gekonstateerd kan worden. Er is veel meer, er gebeurt veel meer, dan de menselijke rede de mens toelaat te beseffen en erkennen, zelfs wanneer hij het ervaart.

Denk alleen maar, beleef niet, verwerp je gevoelens en je bent nog levend meer dood dan een geest, die het stofleven reeds heeft moeten verlaten, maar nog gevoelens kent, innerlijke belevingen stelt boven de puurheid van zijn redelijk denken en beseffen.

O zeker: cogito, ergo suum. Ik denk: dus besta ik. Het is waar, het is redelijk niet te ontkennen. Maar is bestaan alleen dan voldoende om te kunnen zeggen: ik leef?

Eerst wanneer je niet alleen maar denkt, maar doormaakt, desnoods steeds weer worstelende met de wereld en jezelf, soms in wanhoop, soms in triomf, soms alleen maar in een gloed van vrede en tevredenheid, leef je werkelijk.

Wie alles samen wil vatten, bereikt niet veel. Wie probeert te bewijzen, wat al bestaat, zal vaak mislukken, omdat

hij een levende werkelijkheid probeert te ontleden en haar zo een mogelijkheid tot levend bestaan in zijn wezen ontnemt. Stel dat je een insect vindt, dat nog niet bekend was. Je beschouwt het niet, terwijl het leeft, ziet hoe het werkt, zich verdedigt, reageert, maar bindt het op een plankje en ontleedt het.

Zeker, je weet dan precies, hoe het is gebouwd. Je kunt veel veronderstellen omtrent het insect. Maar tenzij je weer een levend exemplaar weet te vinden, weet je niet, hoe het werkelijk leeft en wat het werkelijk in zijn omgeving te betekenen heeft, nietwaar?

Ontleed de werkelijkheid, zo je wilt. Het is mij wel. Maar besef dan gelijktijdig, dat je het geheel van het bestaan niet in delen uiteen kunt rafelen, zonder het iets te ontnemen van zijn belangrijkheid, zijn wezenlijkheid. Het ontleedde leven wordt tot een abstractie, die kennis is, maar geen beleving meer toelaat.

Leven is niet alleen maar denken en logica. Leven is aanvoelen, ervaren. Leven is de hunkering naar het avontuur, de beleving van nederlaag en overwinning in jezelf, steeds weer. Leven is het bestaansbesef, geregistreerd door het geheel van je wezen buiten alle ontledingen en maatstaven om.

Wanneer je dit beseft, zul je zeggen: Ik geloof. Ik geloof en het geeft niet in wie of wat. Ik geloof mogelijk in Marx en Engels en Lenin, of in Mao, in Barth, Teilhard de Jardin, Erasmus en hun levensbeschouwing, of wat dan ook. Ik geloof en vind daarmee een leidraad voor mijn streven en innerlijk ervaren.

Wat doet het er aan toe, hoe je je geloof uiterlijk formuleert. Het is nu eenmaal een innerlijke toestand. Maar probeer vanuit dit geloof meer te zijn, dan je was. Probeer met dit geloof je los te maken van je persoonlijke bekrompenheid van leven en denken door open te staan voor de totaliteit, die zich ook vanuit een dengelijk systeem beleefbaar voor je opbouwt.

Verklaringen zijn er in het leven genoeg, ook voor de verschijnselen, die men aan God, of het volgen van een bepaalde leer, toeschrijft. Je kunt b.v. niet geheel ten onrechte stellen:

Het is belangrijk je te ontspannen, zo ontstaat de mogelijkheid van een overfeed tussen onderbewustzijn en dagbewustzijn, waardoor je over meer parate kennis kunt beschikken, dan je wist te bezitten en veel sneller kunt reageren, dan voor jou normaal is.

Dat is waar. Ik zou het trouwens altijd weer tegen elke examen-kandidaat willen zeggen. Maar waarom zouden wij stellen, dat alleen de voorgaande formulering juist is? Je zou het evengoed als volgt kunnen zeggen:

Op het ogenblik, dat ik ontspannen ben, op het ogenblik dat ik, diep gevoeld, een eenheid met het bestaande beleef, heb ik deel aan alle kennis, die in het bestaande is en zal ik deze kunnen gebruiken, zover ik maar over begrippen beschik, die daarbij passen.

Op het ogenblik, dat ik niet meer mijzelf afscherm door een sterk doorgevoerd ikbesef tegen de werkelijkheid, die rond mij is, zal meer van die werkelijkheid

tot mij door kunnen dringen. Zo zal ik met die werkelijkheid in die toestand beter kunnen werken en daarop beter kunnen reageren. Want ook dit is waar, mogelijk niet in de gegeven verklaring van de feiten, maar in de mogelijkheden, die voor het ik hierin worden aangeduid.

Er zijn machten, die ik u zelfs benoemen kan, zonder dat dit laatste zinvol zou zijn. Wanneer ik U zeg, dat ik geloof in een God, zo zeg ik u, dat ik geloof in iets, wat ik innerlijk beleef zonder het te kunnen omschrijven, of een reden voor bestaan en werking te kunnen geven. Maar ik geloof er in als een kracht, een totaliteit, die tot mij doordringt en waarin ik dan kracht vind en vreugde, waarin mijn leven intenser en vollediger is, mijn vermogen tot erkennen ook groter is.

Ik geloof in de zin van mijn bestaan. Dit lijkt een zelfrechtvaardiging te zijn en is het mogelijk ook. Maar door dit geloof in de zinrijkheid van mijn bestaan zie ik samenhangen, die belangrijk zijn, in feiten kenbaar zijn voor mij en voor mijn gevoel verder reiken dan een enkel menselijk leven.

Ik voel dan, hoe ik in mijn geheel slechts een functie ben van iets anders, een verbinding, die in de tijd reikt van het enige punt tot het andere, die soms bijna een kortsluiting schijnt te vormen door zijn aanwezigheid en op een volgend ogenblik kosmische signalen kan dragen, waardoor in mij en anderen een nieuwe tijd en een nieuwe werkelijkheid mogelijk wordt.

Ik zie, dankzij deze gevoelens mijzelf als iets, wat betekenis heeft, ofschoon ik gelijktijdig moet beseffen, dat ik in mijn mogelijkheden en beseffen zeer beperkt ben. Ik geloof, dat deze beperktheid, in zoverre zij werkelijk bestaat, noodzakelijk is, omdat ik alleen zo in het geheel kan bestaan.

Ik geloof dit alles, ik beleef dit alles, maar of het geheel juist en waar is, weet ik niet. Maar ik geloof, omdat dit geloof zich aan mij steeds weer bewijst als een kracht, een macht, intensifiëring van mijn leven en beseffen ook.

Ik wil u zeker geen geloof op dringen, maar eindig toch: Ik erken ergens in en rond mij een uitstraling, die ik voor mijzelf het eeuwige licht noem. Ik heb het gevoel, dat dit licht zich in mij omzet tot krachten en vermogens, die mijn wezen zijn betekenis geven en het mogelijk maken, al belevende, steeds verder in te gaan in een gelukkige werkelijkheid.

Ik geloof in het licht als een onthulling van mijzelf, maar niet noodzakelijk ook van een kosmische waarheid. Maar daardoor beseff ik zeker veel beter, wat ik kan zijn en hoe ik moet waarmaken, wat er in mij leeft, wat mijn krachten en mogelijkheden zijn en hoe dezen te uiten. Want eerst wanneer ik dit waar maak voor mijzelf, kan ik gelukkig zijn met mijzelf en mijn existentie.

Daarom meen ik, dat ik een mens, juist wanneer deze naast zijn redelijk denken ook gelooft, kan leren meer te zijn, meer te doen en te bereiken.

Goeden avond.

d.d. 11 april 1975

-0-0-0-0-0-